

Słowo wstępne

Rok 2020 zostanie zapamiętany jako jeden z najważniejszych w historii współczesnej Białorusi. Sfałszowane wybory prezydenckie i brutalność sił policyjnych, które rozbijały powyborcze marsze protestu w Mińsku oraz wielu innych miastach i miasteczkach, były trzęsieniem ziemi dla białoruskiego społeczeństwa. Społeczeństwa, które dopiero tuż przed głosowaniem poczuło swoją siłę na organizowanych przez Swiatłanę Cichanouską wielotysięcznych mitingach pod biało-czerwono-białymi flagami. Kobieta ta trafiła do polityki przypadkiem, decydując się wystartować w wyścigu o fotel prezydencki zamiast swojego męża Siarhieja, któremu najpierw odmówiono prawa do kandydowania, a później aresztowano go, stawiając liczne zarzuty, za które grozi mu do piętnastu lat pozbawienia wolności. Zmobilizowała ona tłumy Białorusinów, by dostrzegły w sobie naród polityczny.

Alaksandr Łukaszenka zlekceważył zarówno Cichanouską, jak i nieprzychylny mu nastroje społeczne. W Białorusinach narastała złość, że władze państwowe zostawiły ich z problemem pandemii COVID-19 samych sobie, ani nie wprowadzając *lockdownu*, ani nie decydując się na jakiegokolwiek wsparcie dla osób, które w jej wyniku utraciły dochody. Ta złość znalazła swoje odzwierciedlenie w głosowaniu, które gdyby nie fałszerstwa, najpewniej wygrałaby Cichanouska. Łukaszenka nie docenił też siły własnego narodu, który przez wiele miesięcy po wyborach wychodził na protesty mimo nakręcającej się spirali represji, który potrafił mobilizować się poprzez oddolne akcje w internecie i mediach społecznościowych i okazał się nad wyraz kreatywny w pokazywaniu sprzeciwu wobec tego, co działo się w państwie.

Represje wobec Białorusinów czy zamykanie niezależnych mediów i organizacji pozarządowych nie stanowiły jedynych negatywnych konsekwencji wyborów podjętych przez Łukaszenkę. Należy też do nich zaliczyć przyspieszenie integracji rosyjsko-białoruskiej, zwłaszcza w sferze wojskowej, co skutkuje zwiększeniem kontroli Kremla nad Białorusią i kurczeniem się zakresu suwerenności tego państwa. Oznaczało to też odejście Mińska od dotychczasowej polityki donora stabilności w regionie na rzecz państwa w pełni wspierającego działania Rosji. Rodzi to dodatkowe wyzwania bezpieczeństwa dla Europy Środkowej i Wschodniej – zarówno państw wschodniej flanki NATO, jak i Ukrainy.

Rezultatem łamania przez białoruskie władze praw człowieka były unijne sankcje oraz setki uchodźców, których przyjmowały głównie Polska i Litwa. *Exodus* młodych kreatywnych ludzi i kolejne obostrzenia nakładane przez Zachód na białoruską gospodarkę tylko pogorszą i tak nie najlepszą sytuację ekonomiczną tego kraju.

Zapraszamy do zapoznania się z najnowszym numerem „Spraw Międzynarodowych”, który w większości poświęcony został Białorusi i nieudanej rewolucji w tym państwie. Wykraczają one poza tradycyjne ramy toczonych w Polsce debaty na temat wschodniego sąsiada i pokazują Białoruś nie tylko przez pryzmat jej stosunków z Rosją. Zależało nam, aby Czytelniczki i Czytelnicy mogli poznać fenomen białoruskiego protestu, który co prawda nie przyniósł jak dotąd zmiany reżimu, ale dokonał rewolucji w tamtejszym społeczeństwie.

Na początek proponujemy przeprowadzony przez Paulinę Siegień wywiad ze Swiatłaną Cichanouską. Opozycjonistka tłumaczy w nim, jak zamierza dalej walczyć o prawa Białorusinów do samostanowienia wobec represyjnego reżimu Łukaszenki, stawiając też ważne pytania o wsparcie dla społeczeństwa obywatelskiego na Białorusi.

Pierwsze artykuły dotyczą społecznego wymiaru przemian zachodzących na Białorusi – aktywności Białorusinek i Białorusinów podejmowanej w kraju i za granicą. W tekście *Od insurekcji do rewolucji. Białoruski ruch anarchistyczny a protesty 2020 r.* Aleksander Łaniewski stawia tezę, że wśród różnych grup społecznych biorących udział w rewolucji „jedyną zorganizowaną siłą polityczną, która brała aktywny udział w ulicznych protestach, byli anarchiści”. Tatiana Iwanow podjęła się z kolei analizy zaangażowania białoruskich migrantów i uchodźców w działalność obywatelską i społeczną

we Wrocławiu oraz oceny pomocy, którą otrzymują oni ze strony państwa polskiego i organizacji pozarządowych. W kolejnym tekście, zatytułowanym *Białoruski protest z 2020 r. w sieci. Przegrały elity, wygrało społeczeństwo?* Maxim Rust zbadał, w jaki sposób media społecznościowe wpłynęły na ożywienie społeczne, a potem protesty Białorusinek i Białorusinów, oraz jaki będzie wpływ internetu na białoruskie społeczeństwo w przyszłości. Agata Włodkowska przybliżyła natomiast temat udziału kobiet w protestach na Białorusi po wyborach prezydenckich z 2020 r. w artykule, któremu nadała nawiązujący do aktualnego tekstu kultury tytuł: *Dumna dziewczyna w bieli*. Pokazała w nim, jak symboliczny i zarazem realny był sprzeciw kobiet wobec bezprawia i masowych represji Łukaszenki.

Kolejne dwa teksty poświęcone są gospodarce Białorusi. Kacper Wańczyk opisuje białoruską prywatyzację i koncepcję władzy-własności, zestawiając przebieg transferu mienia państwowego do rąk prywatnych i rysując przyczyny oraz przebieg tego procesu, który na Białorusi ma charakter unikalny w porównaniu do innych państw postsowieckich. Wojciech Konończuk analizuje z kolei w tekście *Regime-sanctioned oligarchs. Big business in Belarus*, w jakim stopniu wraz z kształtowaniem się powiązanych z reżimem grup wielkiego biznesu na Białorusi następuje faktyczna oligarchizacja. Autor twierdzi, że białoruscy de facto oligarchowie najczęściej „nie przejmują własności państwowej, ale z niej korzystają, wypełniając funkcje pośredników i inkasując sowitą prowizję”.

W dziale „Polityka Międzynarodowa” Filip Bryjka sprawdza, dlaczego Polska stała się obiektem ataków dezinformacyjnych Białorusi i Rosji oraz na ile są one skuteczne. Pawło Artymyszyn i Taras Polowij piszą o promocji idei rosyjskiego świata, która jest głównym elementem ideologicznego oddziaływania Rosji na Białoruś. Wojciech Łysek poświęca natomiast swoją uwagę zagadnieniu reakcji państw bałtyckich na białoruski kryzys polityczny.

Ostatni artykuł, zatytułowany *Изобразительное искусство Беларуси в авангарде сопротивления идеологии милитаризма*, dotyczy wreszcie zagadnień z pogranicza świata polityki i kultury. Hanna Barwienawa porusza w nim kwestię ideologizacji i heroizacji drugiej wojny światowej, analizuje mity o wojnie i jej bohaterach, ukazuje dynamikę tematu wojny w białoruskiej sztuce XX i XXI w.

Materiał dodatkowy stanowi tekst Natalii Zajączkowskiej pt. *On the politics of fear. The role of politicians in stoking Islamophobia during the COVID-19*

pandemic in India. Numer zamykają wreszcie dwie recenzje. Andrzej Ciupiński ocenia wydany przez Polski Instytut Spraw Międzynarodowych zbiór dokumentów poświęconych relacjom NATO i Rosji, a Alicja Curanović recenzuje książkę pt. *Russian modernisation. A new paradigm*.

Redaktorki niniejszego numeru pragną podziękować wszystkim Autorkom i Autorom za merytoryczne i ciekawe artykuły, a Recenzentkom i Recenzentom – za wartościowe uwagi krytyczne. Trzeba zaznaczyć, że zaproponowana przez nas tematyka spotkała się z dużym zainteresowaniem, w związku z czym część tekstów trzeba było odrzucić lub odłożyć na później. Mamy nadzieję, że dokonaliśmy wartościowego wyboru, a przekazywany na ręce Czytelników i Czytelniczek tom „Spraw Międzynarodowych” spotka się z życzliwym przyjęciem.

Anna Dynier

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

dr hab. Agnieszka Legucka

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych,
Akademia Finansów i Biznesu „Vistula”